

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

רשימת זכרונות

כתובים בידי הרבנית הצדקנית

מרת חנה ע"ה ז"ל

אשת כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל

מוהר"ר ר' לוי יצחק

זצוקל"ה נבג"מ ז"ע

הוריו של כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקל"ה נבג"מ ז"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושתיים לבריאה

שנת המאתיים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן

נדפס על ידי ולזכות

יוסף יצחק הכהן בן רישה

וזוגתו מרת נחמה דינה בת מלכה רייזל

אוריאל צבי הלוי בן גיטל עטל

וזוגתו בתי' בת שרה מינדל

שלום דובער בן רבקה נעמי

וזוגתו מרת אסתר בת מרים

בנימין בן חדוה

וזוגתו מרת רבקה רחל בת אסתר שיינדל

ומשפחתם שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

RESHIMAS ZICHRONOS

KESUVIM BIDEI HARABANIS HATZIDKANIS
MARAS CHANA

INSTALLMENT 17

Published and Copyrighted © 2012

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / Fax (718) 774-2718

editor@kehot.com

Orders:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / Fax (718) 778-4148

www.kehot.com

All rights reserved.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

Manufactured in the United States of America

נסדר והוכן לדפוס על ידי חיים שאול בן חנה

נדפס בדפוס: The PrintHouse 538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237 (718) 628-6700

לקירגיזיה¹⁴⁰, הביא משם את אשתו ואת ילדו, ונסע אתם לאלמא-אטא, שם התגורר כבר אחיו הגדול¹⁴¹, ושם החלו שניהם לפעול להצלתו של בעלי.

כשנפרדנו הוא בכה מאין הפוגות, ואמר: כל מה שרק יש בכוחו של אדם לעשות בעניין זה — ייעשה!
 כך בלינו מספר ימים במחיצת ידיד קרוב, והתחלנו לחשוב על האפשרות שניווע.

תקוות לעתיד

עם עזיבתו של מ. רבין חזרנו שוב לשגרתנו היומיומית. כוחותיו של בעלי נחלשו מאוד. הוא רצה להתחזק, אך הדבר לא עלה בידו.

באזורנו שררה אז מין תחושה כללית בלתי-נוחה ובלתי-נעימה בעליל. באוויר נפוצו שמועות — ואנשים רבים סיפרו ששמעו את הדברים "מקור נאמן" — שהשלטונות מערימים קשיים רבים על הגולים שתקופת גלותם הסתיימה, כדי שיישארו מבודדים למדי, והעיקר — הם אינם מתירים להם להתגורר בערים גדולות. החלטה קפדנית במיוחד אסרה עליהם לשוב למקומות שמהם הוגלו.

בעירנו השמיד היטלר בלא-הכי את כל היהודים, כך שלא היה כל מקום לחשוב על נסיעה בחזרה לשם. מתוך רצון לשפר את מצבנו, ומחשבה על הטוב המצפה לנו עדיין, שיערנו שנצא לגור באחת הערים, בין אנשים, במקום שתהיה אפשרות לשוחח עם ילדינו בטלפון, ואולי תהיה שם אפילו טלוויזיה שבאמצעותה נוכל גם לראותם.

אך בעלי לא זכה להגיע לכך בחייו.

בינתיים היה עלינו להמשיך לחיות כמו עד עתה. הגיע כבר חודש אדר. בתקופה זו הופך כל האיזור לשטחי-בוץ נרחבים, וקשה לחצות את הרחוב. זוהי התקופה הקשה ביותר בשנה.

כדי להשיג את הצרכים החיוניים ביותר, שאדם זקוק להם כדי להישאר בחיים, מן ההכרח ללכת מרחקים גדולים למדי, בה בשעה שכמעט שלא ניתן להוציא את הרגל מן הבוץ. בכל שמציבים את הרגליים — הן נצמדות לבוץ הדביק, ויש צורך בכוחו של שמשון הגיבור כדי לבצע כל צעד נוסף.

ב"ה.

פתח דבר

הננו מו"ל בזה חוברת יז של "זכרונות" שנרשמו ע"י הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, אמו של כ"ק אדמו"ר זי"ע.

בהוצאה זו, באה הרשימה כפי שנעתקה מכתב-ידיה של הרבנית, ולאח"ז גם בתרגום ללה"ק, ובתוספת ציונים והערות בשוה"ג, כמבואר בפרטיות ב"פתח דבר" לחוברת הראשונה.

*

ויהי רצון שההוספה בהפצת המעיינות חוצה, תזרז את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

מערכת "אוצר החסידים"

ששי* בשבט, ה'תשע"ב

שנת המאתיים להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן
 ברוקלין, נ"י.

(* ראה תורת מנחם — התוועדות חכ"ז ע' 335.)

(140) כיום: קירגיזסטאן (מדינה במרכז אסיה).

(141) הירש רבינוביץ. ראה לעיל ע' 000.

התשלום הטוב ביותר, מאחר שלא ניתן היה להשיגו בשום מקום — הביא לנו בן-עירנו בתוך יום אחד את המסמכים, ובהם כל הפרטים שניתן וצריך היה לכתוב לצורך העניין, חתומים באופן רשמי בשלוש חתימות, כדת וכדין.

כשהגיע מ.ר. לביתנו בדרך נסיעתו, הוא היה לבוש עדיין, כמובן, במדי עובד צבאי של מחלקת הנ.ק.ו.ד. לכולם אמרנו שהצעיר הוא בנו, והכל סברו שהוא דומה לי מאוד. ובכלל — ה"ייחוס" שלנו גדל מאוד משנדע שיש לנו בן שכזה, כך שהיתה לנו "זכות בנים"...

לאחר שהצעיר, מענדל רבין, סיים להכין את כל הדרוש — החל להתחבט בשאלה לאן לנסוע עם המסמכים, ובאיזו עיר יוכל להתחיל לפעול כך שיספיק להשיג עבורנו במועד את האפשרות לנסוע מכאן.

הוא התייחס לבעלי במין קשר פנימי שכזה, בכבוד כה רב ובביטול כה גמור! כל זאת בזכות השפעתו של בעלי, שהיה בה כוח למשוך אליו אנשים בצורה עזה כל-כך.

מ.ר. היה צעיר מסביבה אחרת. הוא היה ממונה בכיר מטעם הממשל הסובייטי ומנהיג איגוד מקצועי באחד המפעלים.

בעבר, כילד קטן, היה הולך ל"חדר", כמו בעיירה יהודית קטנה. הוא החל לבוא ולבקר בביתנו ולהקשיב לכל השיחות התורניות שהתנהלו שם, עד שהגיע לדרגת הבנה כזו שהיה ביכולתו להבין את דברי החסידות ששמע מדי שבת ויום-טוב — זמנים שבהם נהג, לאחר שסיים את עבודתו, לפשוט את בגדי החול ולחצות את הקווים אל עולם הקדושה שבביתנו.

כאדם שהחזיק במשרה כה חשובה, הדבר היה עלול להיחשב לו כמעשה חתרני של ממש. אולם הוא אמר כי הוא מוכן לכל, ובלבד לשבת באותן מספר שעות ליד שולחן אחד עם שניאורסון ולשמוע את דבריו.

אדם שכזה¹³⁹ — בעל כוחות כה גדולים להשפיע על אנשים רחוקים בתכלית ולקרבתם — עקרו השלטונות ממקומו, נעלו אותו בד' אמותיו, והרחיקוהו מיהודים בכלל, ומקרוביו ומסביבתו בפרט. עובדה זו פגעה בבריאותו כל הימים.

מ. רבין הקדים, איפוא, ונסע לטשקנט עוד לפני שנסע אל משפחתו, אך לא עלה בידו לפעול שם דבר בענייננו. הוא נסע איפוא

במחלקה האחראית לכך בנ.ק.וו.ד., ולכן היו מוצרים אלו בהישג ידו, והוא אף היה זכאי — לא לעתים קרובות — לשלוח אותם הביתה, לאשתו ולהוריו. לשם כך הפכתי לאם אשתו... (לא יכולתי להיות אמו, מאחר ששמות המשפחה שלנו לא היו זהים).

השתדלותו של מענדל רבין

כשנודע לאותו צעיר שקיימת כוונה לשגר את החטיבה שבה שירת לעומק החזית, לקה במחלת-קיבה מסוכנת, ובעקבות זאת נשלח, בהתייעצות של "רופאיו", בצירוף ה"מסמכים" המתאימים, לבדיקות אצל פרופסורים במוסקבה, ושם שוחרר.

בתקופת שירותו כחייל במלחמה נולד לו בביתו הילד הראשון לאחר נישואיו. הוא גוייס בשנת 1941, ואילו שחרורו היה כבר בשנת 1944. במשך כל הזמן הוא לא ראה כלל את משפחתו, ואת ילדו עדיין לא הכיר. ולמרות זאת, עוד לפני שנסע לביתו, סטה מדרכו ונסע אלינו היישר ממוסקבה, כדי לראות את הנעשה והנשמע אצלנו.

מיד עם בואו החל האיש לפעול כדי להשיג מרופאים אבחנות רפואיות המצביעות על כך שבעלי, בשל מצב בריאותו, אינו יכול לשהות עוד במקום הימצאו הנוכחי. מאחר שצעיר זה שהגיע לביתנו, מ.ר.¹³⁸, עבד קודם לכן "בפנים", הוא ידע שחובה להשקיע כוחות רבים כדי להוציא את בעלי משם בכוא העת, עם תום חמש שנות גלותו, שכן בדרך הטבע לא יותר לו הדבר.

במשך כל אותם ימים אחדים שבהם שהה אצלנו, התרוצצתי עמו בכל המקומות האפשריים, מחפשת מכרים שיוכלו להנפיק עבורי את המסמכים הנחוצים, כדי שהאיש יוכל לקחתם עמו ולהתחיל לפעול בעניין.

לאחר עמל רב — כפי שדרשה מלאכה שכזו — השיבו בכל מקום את פנינו ריקם. לבסוף הופיע אדם אחד, גם הוא מבני-עירונו, שנתקל בי במקרה ברחוב, ובא לבקרנו. נודע לנו שבתו עובדת כרופאה בבית-הרפואה, והיא מקיימת יחסים טובים עם הרופא הראשי, האיש שהיה צריך לחתום על המסמכים.

רופא זה, שהיה אף הוא גולה מקוריאה, היה אדם מלומד, אך בהיותו כאן בכפר החל לתת בכוס עינו. וכך, תמורת ליטר י"ש בדרגת זיקוק 90% — שאף אותו הביא מ.ר. עמו משירותו בצבא, מתוך הבנה שאם יצטרך להשיג דבר חשוב כלשהו יוכל י"ש זה לשמש כאמצעי-

תבלין אחד יש לנו ושבת שמו

דעמָאָלט האָבן נאָר מיליטערישע מענטשן וועלכע אַרבעטן ביי זיי, אָדער זיינען טאַקע אויף דער מלחמה, געהאַט רעכט צו שיקן שפייז-פעקלעך.

די וואָך, האָט מען עפעס דורכגעשטופט מיט קאַמבינאַציעס מיט דעם "עסן".

עס פלעגט קומען פרייטאָג, און עס איז ניט געווען קיין ליכט אַנצוצינדן, און גאַנץ אָפּט האָט מען געדאַרפט שטיין שפעטליך אין "ליין" אויף צו באַקומען דעם "לחם עוני", כדי צו מאַכן "לחם משנה". דאָס האָט אויף אים אַלעמאָל געווירקט דער טאַג.

איך פלעג אַוועקגיין נאָך די "ברויט", און פלעגט עפעס מיט אַזאַ געפיל זאָגן צו מיר: תבלין יפה נתן לנו הקב"ה ושבת שמו²⁸³, מען דאַרף זיך מכין זיין אויף שבת.

* * *

ווייסע מעל, צוקער און זייף

און איין מאָל, געדיינק איך, האָבן מיר, דאַנערשטאָג, באַקומען פון פּאָסט אַ מעלדונג פון אַ סאָלדאַט וואָס איז געווען אין דער מלחמה, אונזער אַ ידיד²⁸⁴. אַז מיר האָבן באַקומען אַ "שפייז פעקעל", אויף מיין נאָמען, געוויינליך, ווייל מיט אַזאַ "חוטא" ווי מיין מאַן, האָט קיין מלחמה מענטש ניט געטאַרט האָבן קיין פאַרבינדונג.

פרייטאָג בין איך געגאַנגען אָפּנעמען דעם פעקל, גייענדיק, האָבן אַלע וואָס האָבן מיר באַגעגנט, אָפּגעשטעלט, און געפרעגט ווי אַזוי האָבן איך דאָס באַקומען.

(283) ראה שבת קיט, א: תבלין אחד יש לנו ושבת שמו.

(284) להלן מפורש שמו — מענדל ראבין-ראבינאוויץ.

אַזאַ קנאה איז געווען אין דעם פרעגן. ניט איבער שלעכטקייט, נאָר עס האָט זיך געטראַכט וואָס ליגט אין דעם פעקל אינווייניק. אַז אַ באַקאַנטער האָט מיר געזאָגט, אַז איך האָב דאָס געדאַרפט באַהאַלטן מען זאָל דאָס ניט זען, איבער דעם „הונגער“ וואָס אַלע האָבן געפילט!

מיר האָבן דאָס געעפנט, און דערזען „ווייסע מעל“, הונדערט פּראָצענטע. קיינער קען ניט פאַרשטיין וואָס פאַר אַ געפיל דאָס האָט אויפגעוועקט. מיר האָבן שוין פאַרגעסן דעם „קאַליר“ און דעם טעם פון די געבעק וואָס מען מאַכט פון דעם.

נאָך איז געווען אין דעם פעקל: צוקער – „האַרטע שטיקלעך“, זייף – צוויי שטיקלעך, אַ העמד און מענער זאָקן. מער האָט זיך ניט ערלויבט צו שיקן. די זייף אויף וואָשן זיך, דאָס האָט זיך אויסגעוויזן פאַר אַ „תענוג“ וואָס קיין גרעסערער איז ניטאָ.

דאָס האָט אונז געשיקט אַ יונגערמאַן פון אונזער שטאָט, וואָס אויף דער מלחמה האָט ער געאַרבעט אין דער אָפּטיילונג פון נ.ק.וו.ד. דערפאַר האָט ער געקענט האָבן די פּראָדוקטן, און האָט געהאַט רעכט, ניט אָפּט, שיקן זיין פרוי אַ היים און זיינע עלטערן. בין איך דאָס געוואָרן די מוטער פון זיין פרוי, ווייל איבער דעם צווייטן נאָמען²⁸⁵ וואָס האָט זיך ניט געגלייכט, האָב איך זיין מוטער ניט געקענט זיין.

דער אייגענער יונגערמאַן האָט דערזען אַז מען רעכנט זיין „בריגאַדע“²⁸⁶ אָפּשיקן טיף אויף דעם פּראָנט, האָט ער באַקומען אַזאַ סכנה'דיקע מאָגן קראַנקייט, וואָס אַ קאַנסאַליום פון זיינע „רופאים“ האָבן אים אָפּגעשיקט אין מאַסקווא מיט „פּאַפּירן“ צו פּראַפּעסאַרן, און דאָרט האָט מען אים באַפּרייט.

פאַר דער צייט וואָס ער איז געווען אין דער מלחמה, איז ביי אים געבוירן געוואָרן אין דער היים, זיין „ערשטע קינד“ נאָך זיין חתונה. צוגענומען האָט מען אים אין 41'טן יאָר, און דאָס איז שוין געווען דער 44'טער יאָר. זיין פאַמיליע האָט ער די גאַנצע צייט ניט געזען, און נאָך

חבילת מזון מידיד

באותה תקופה ניתנה רק לאנשי צבא, אלו שעבדו עבור הצבא או שיצאו למלחמה בפועל, הזכות לשלוח חבילות מזון.

במשך ימות השבוע — עלה בידינו לשרוד איכשהו, מבחינת השגת מזון, באמצעות תחבולות שונות. ואז היה מגיע יום שישי בשבוע, וברשותנו לא היו נרות להדלקה, ולעתים קרובות למדי היה עלינו לעמוד עד שעה מאוחרת בתור כדי לקבל „לחם עוני“ לצורך לחם-משנה.

חוויות יום זה היו משפיעות תמיד על מצב רוחו של בעלי. כשהייתי יוצאת כדי לעמוד בתור לקבלת הלחם, היה בעלי אומר לי ברגש רב: „תבלין יפה נתן לנו הקב"ה ושבת שמו"¹³⁷, עלינו להכין עצמנו לכבוד שבת!...

אני זוכרת שפעם אחת — היה זה ביום חמישי בשבוע — קיבלנו באמצעות הדואר הודעה מאחד מידידינו¹³⁸, ששירת כחייל במלחמה, ובה נאמר שהתקבלה עבורנו חבילת מזון (על שמי, כמובן, שכן עם „חוטא“ כמו בעלי היה אסור לחייל לקיים קשר כלשהו).

באותו יום שישי בשבוע הלכתי לאסוף את החבילה, וכל מי שפגש בי כשאני צועדת והחבילה בידי — עצר אותי ושאל כיצד קיבלתי את החבילה. כמה קנאה טמונה היתה בשאלה זו! לא היה זה מרוע לב, אך בעל-כרחם הרהרו הכל בתוכנה של החבילה. אחד ממכריי אף אמר לי שהיה מן הראוי שאסתיר את החבילה כך שלא יוכלו לראותה, בשל הרעב ששרר בכל!

כשפתחנו את החבילה גילינו בה קמח לבן בשיעור מאה אחוז. איש לא יוכל להבין את התחושה שעורר בנו גילוי זה. זה זמן רב ששכחנו את צבעם ואת טעמם של מיני המאפה הנעשים מקמח זה. עוד היו בחבילה: סוכר בגושים קשים, סבון — שתי חתיכות, חולצה וגרבי גברים. יותר מכך לא הותר לשלוח. סבון הרחצה נראה בעינינו כתענוג שאין גדול ממנו בנמצא.

החבילה נשלחה אלינו על-ידי צעיר בן-עירנו, ששירת במלחמה

(137) שבת קיט, א: תבלין אחד יש לנו ושבת שמו.

(138) להלן מפורש שמו: מענדל רבין (רבינוביץ').

(285) שם המשפחה.

(286) חטיבה (יחידה צבאית).

שוועריקייטן פאר די ארויסגעשיקטע, וואָס זייער טערמין-צייט האָט זיך געענדיקט, כדי זיי זאלן זיין מער-ווייניקער איזאָלירט. דער עיקר, זיי ניט לאָזן אין קיין גרויסע שטעט. צוריק אויף די ערטער פון וואָנען מען האָט זיי צוגענומען, איז געווען אַ שטריינגע החלטה אויף ניט.

אין אונזער שטאָט, האָט גיטלער אויסגע'הרג'עט אַלע אידן, און עס איז גאַרניט געווען וואָס צו טראַכטן וועגן פאַרן צוריק. מיר פלעגן זיך וועלן בעסער מאַכן, און טראַכטן וועגן גוטס וואָס אונז דערוואַרטעט נאָך, האָבן מיר זיך פאַרגעשטעלט אַז מיר וועלן אַרויס אין אַ שטאָט צווישן מענטשן, דאָרט וועט זיין אַ מעגליכקייט רעדן טיעלעפּאָניש מיט די קינדער, און עס וועט נאָך זיין אַ טעלוויזשן, און מיר וועלן זיי קענען זען אויך.

אַבער ער האָט דאָס ניט דערלעבט.

דערווייל האָט מען געדאַרפט לעבן ווי געווען ביז יעצט. עס איז שוין געקומען חודש אדר. יענע צייט, איז גרויסע בלאַטעס, און עס איז שווער די גאַס דורכגיין, עס איז די שווערסטע צייט פון דעם יאָר.

אויף צו קריגן די נויטיקסטע וואָס אַ מענטש דאַרף צום לעבן, מוז מען גיין אַ גאַנץ היפשע שטרעקע, און עס איז ניט מעגליך אַרויס פון דעם „קויט“¹³⁰, ווען מען שטעלט די פיס ווערן זיי צוגעשמידט צו די קלעפיקע בלאַטע, און מען דאַרף שמשון הגיבור'ס כח, צו יעדער טריט באַזונדער וואָס מען מאַכט.

* * *

ניט געקענט זיין קינד. איז איידער ער איז געפאַרן צו זיך אַ היים, איז ער גלייך פון מאַסקווא פאַרפאַרן צו אונז, זען וואָס טוט זיך?

דערנאָך, גלייך האָט ער אַנגעהויבן אַרבעטן, מען זאַל האָבן פון דאָקטוירים אַזעלכע „אַנאַליזן“, אַז איבער דעם געזונט, קען מיין מאַן מער נישט זיין אין דעם מקום וואו ער געפינט זיך.

* * *

פאַפירן פאַר אַ „ליטער“ יי"ש

דער מ.ר.²⁸⁴ וואָס איז געקומען צו אונז, האָט געאַרבעט „בפנים“. האָט ער געוואוסט אַז מען מוז לייגן די גרעסטע כחות אויף אַרויספאַרן אַז די „עת קבוע“ פון די פינף יאָר וועט זיך ענדיקן, ווייל „בדרך-הטבע“ וועט מען דאָס ניט לאָזן.

די גאַנצע עטליכע טעג וואָס ער האָט פאַרבראַכט ביי אונז, בין איך מיט אים אַלץ אַרומגעגאַנגען זוכן באַקאַנטע, מען זאַל קענען מאַכן די פאַפירן וואָס מען דאַרף. און ער זאַל זיי מיט זיך נעמען, אויף אַנהויבן טאָן וועגן דעם.

נאָך אַ סך מי, ווי אין די אַרבעטן גייט, האָט מען אונז אַנדערע איבעראַל אַפּגעזאַגט. און צום סוף, האָט זיך געפונען אויך אונזער אַ בן-עיר, וואָס האָט מיר, צופעליק, באַגעגנט אין גאַס, איז ער שוין געקומען צו אונז.

האַבן מיר דערוואוסט, אַז זיין אַ טאַכטער אַרבעט אַלץ דאָקטאָרין אין „האַספיטאַל“, און איז אין זייער גוטע באַציאונגען מיט דעם הויפט-אַרצט²⁸⁷, וועלכער דאַרף חתמ'נען די פאַפירן. דער דאָקטאָר איז פון קאַרעאַ, אַ געלערנטער מאַן, אויך אַן אַרויסגעשיקטער. אין דעם דאַרף, דאָ זייענדיק, האָט ער אַנגעהויבן „טרינקען“.

אין אַ טאַג אַרום – איז פאַר אַ „ליטער“ יי"ש, טאַקע 90 גראַד, וואָס אויך דער מ.ר. האָט מיט זיך געפירט פון זיין מיליטער „דינסט“. ער האָט

פארשטאנען אז ער וועט עפעס דארפן דורכפירן, איז דאס די בעסטע „באצאלעכץ“, און ניט אומעטום קען מען דאס קויפן – האט אונז געבראכט דער בן-עיר פאפירן, אלץ וואס מען האט געקענט און געדארפט אין זיי שרייבן צוליב דעם ענין, און אפיציעל גע'חמת'עט מיט דריי חתימות, ווי עס האט זיך געפאדערט.

ווען ער, מ.ר., איז צו אונז געקומען צו פאָרן, איז ער נאָך געגאנגען אין דער הלבשה פון אַ מיליטער אַרבעטער אין דעם אָפּטייל פון נ.ק.וו.ד. געוויינליך, האָבן מיר געזאָגט אַז דאָס איז אונזער אַ זון, און מען האָט געפונען אַז ער איז אויף מיר זייער ענדליך. און בכלל איז אונזער יחוס געוואָרן גרעסער, אַז מיר האָבן אַזאַ זון, האָבן מיר געהאַט „זכות בנים“.

אַז ער, דער מענדל ראַבין²⁸⁴, האָט אַלץ פאַרטיק געמאַכט, האָט ער אָנגעהויבן מיישב זיין זיך, וואוהיז קען ער פאָרן, אויף וואָסער שטאַט ער זאָל קענען אָנהויבן באַצייטנס צוגרייטן אַ מעגליכקייט וועגן קענען אַרויספאָרן.

מיט אַ מין צוגעבונדקייט, כבוד, און אַ ביטול גמור האָט ער זיך געהאַלטן, דאָס איז נאָר אַזאַ השפעה²⁸⁸, מיט אַזאַ כח האָט געקענט אַזוי צוציען צו זיך.

דער מ.ר. איז געווען אַ יונגערמאַן פון אַן אַנדער סביבה, ביי סאָוועטן-מאַכט, אויף אַ פאַבריק, אַן עלטסטער, „אַנפירער“ פון אַ צעך²⁸⁹.

אַמאָל, אַלץ אינגל, איז ער געגאַנגען אין חדר, ווי אין אַ אידיש קליין שטעטל. האָט ער אָנגעהויבן, צו אונז אַריינצוקומען אין שטוב, און זיך צוהערן צו אַלץ וואָס מען רעדט אין לערנען, און איז דערגינגען צו אַ מדריגה, אַז ער פלעגט פאַרשטיין די חסידות וואָס ער האָט געהערט שבת און יום טוב, ווען נאָך זיין אַרבעט, האָט ער זיך אויסטאַן פון זיינע וואָכעדיקע „לבושים“, און פלעגט אַריבער אין דער „עולם“ פון אונזער שטוב.

און דאָס האָט געדאַרפט זיין אַ שטאַרקע „קאָנספיראַציע“, נאָך זיין

(288) של כ"ק הרלווי"צ.
(289) = התאגדות מקצועית.

אַרט וואָס ער האָט פאַרנומען. נאָר ער האָט געזאָגט, אַז ער איז גרייט אויף אַלץ, אַבי זיין די פאָר שעה ביי איין טיש מיט שניאורסאהן'ען, און הערן אים.

האָט מען גענומען אַזאַ מענטשן, מיט אַזעלכע גרויסע כחות אויף משפיע זיין און מקרב זיין אַבסאָליוטע דערווייטערטע, און מען האָט אים פאַרשפאַרט נאָר אין זיינע ד' אמות, ווייט פון אידן בכלל, און פון קרובים און זיין סביבה בפרט. דאָס האָט די גאַנצע צייט געבראַכן זיין געזונט.

אַזאַ, דער מ. ראַבין, איידער ער איז געפאָרן צו זיין פאַמיליע, איז ער פאַרפאָרן אין טאַשקענט, נאָר דאָרט האָט ער גאַרניט געקענט פועל'ן פון אונזער וועגן, איז ער אַוועק אין „קירגיזיאַ“²⁹⁰, און האָט גענומען זיין פרוי און קינד, און איז מיט זיי אַוועק אין אַלמאַ-אַטאַ וואו זיין עלטערער ברודער²⁹¹ האָט שוין געוואָוינט, און דאָרט האָבן זיי אָנגעהויבן אַרבעטן וועגן דער הצלה פון מיין מאַן.

ביי דעם געזעגענען, האָט ער היסטעריש געוויינט, און געזאָגט: „אַז וואָס נאָר אַ מענטש קען טאַן אין דעם הינזיכט, וועט מען טאַן“.

* * *

אפשר וועלן מיר נאָך זען די קינדער

מיר זיינען עטליכע טעג געווען מיט אַ גוטן פריינט אין איינעם. עס האָט זיך אָנגעהויבן טראַכטן וועגן געהאַלפן ווערן.

מיר זיינען ווייטער געבליבן מיט דעם אַלטעגליכן לעבן. זיינע כחות זיינען געוואָרן אַ סך שוואַכער, ער האָט זיך געוואָלט שטאַרקן, נאָר עס האָט זיך אים ניט גאַר איינגעגעבן.

עפעס אַזאַ ניט קיין געשמאַקע „שטימונג“, ניט קיין רוהיקע.

עס האָט זיך געהערט אין אויר, און אַ סך האָבן דערציילט, אַז זיי האָבן געהערט פון אַ „מקור נאמן“, אַז מען מאַכט זייער גרויסע

(290) כיום: קירגיזסטאַן (מדינה במרכז אסיה).
(291) הירש. ראה לעיל ע' 000.